

Юшко С.В. Моніторинг стану та результатів горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів територіальних громад / С.В. Юшко // Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. – 2023. – № 2 (12). – С. 176 – 189.

Проведено моніторинг стану та результатів горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів територіальних громад в Україні. Визначена частка територіальних громад – одержувачів базової дотації, надавачів реверсної дотації та громад, вирівнювання податкоспроможності бюджетів яких не проводилося. Подані показники податкоспроможності бюджетів територіальних громад. Показана роль базової дотації у формуванні бюджетів територіальних громад. Названі переваги та недоліки чинного порядку вирівнювання податкоспроможності бюджетів. Зроблено висновок про необхідність подальшого пошуку та обґрунтування шляхів удосконалення системи горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, у тому числі з урахуванням військового стану в Україні.

Ключові слова: податкоспроможність бюджету; горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджетів; базова дотація; реверсна дотація; моніторинг; міжбюджетні трансферти.

Розширена анотація (наступна сторінка)

Розширена анотація

В статті проведений моніторинг стану та результатів горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів територіальних громад в Україні. Продемонстроване зростання в динаміці кількості місцевих рад, які мали міжбюджетні відносини з державою в частині проведення вирівнювання податкоспроможності бюджетів таких рад. Визначена частка територіальних громад – одержувачів базової дотації, надавачів реверсної дотації та громад, вирівнювання податкоспроможності бюджетів яких не проводилося. Наголошено на зростанні за період з 2015 р. до 2022 р. абсолютних розмірів загальної величини наданої базової дотації місцевим бюджетам, відзначене недотримання балансу між загальними обсягами реверсної та базової дотацій, що вимагало пошуку додаткових (понад наявну суму реверсної дотації) джерел у Державному бюджеті для фінансування недостатньо спроможних територій. Подані показники податкоспроможності бюджетів територіальних громад. Показана роль базової дотації у формуванні бюджетів територіальних громад. Визначено частку доходів, яка вилучалася з бюджетів територіальних громад у формі реверсної дотації.

Проведене групування бюджетів територіальних громад – отримувачів базової дотації за значенням індексів їх податкоспроможності, обчислених для 2023 р., яке дозволило з'ясувати, що 25 % бюджетів територіальних громад характеризується податкоспроможністю на рівні у межах 0,3, ще 34,1 та 27,4 % бюджетів мають податкоспроможність у межах відповідно 0,3-0,5 та 0,5-0,7 і тільки 13,5 % бюджетів територіальних громад мають найбільш високі значення індексу податкоспроможності – 0,7 і вище. При цьому вищу податкоспроможність мають (за спаданням) бюджети міст обласного значення, бюджети міст районного значення, бюджети селищних територіальних громад, бюджети сільських територіальних громад. Через наявні суттєві коливання рівнів податкоспроможності бюджетів територіальних громад величина призначеної відповідним радам базової дотації на 2023 р. коливається від 7,32 до 3 455,68 грн на одного мешканця громади.

Проведене групування бюджетів територіальних громад – надавачів реверсної дотації за значенням індексів їх податкоспроможності, обчислених для 2023 р., дозволило з'ясувати суттєве коливання індексів податкоспроможності бюджетів територіальних громад – надавачів реверсної дотації. Близько 56 % бюджетів мають податкоспроможність у межах 1,6, решта 44 % – від 1,6 до 30,6. Найвищі індекси податкоспроможності (від 3,0) мають 25 % сільських, 15 % селищних, 12 % міських (міст районного значення) та 5 % міських (міст обласного значення) територіальних громад. Через наявні суттєві коливання рівнів

податкоспроможності бюджетів територіальних громад величина належної до передачі з відповідних бюджетів реверсної дотації до Державного бюджету коливається в 2023 р. від 7,32 до 74 491,47 грн на одного мешканця громади.

Наголошено, що чинний порядок вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів є простим (розрахунки базуються на співставленні доходів конкретної громади з середнім по країні рівнем таких доходів), прозорим (розрахунки проводять на підставі законодавчо затвердженої формули та зрозумілим, що є його однозначними перевагами. Разом з тим спрощений підхід до розрахунків сум дотації лишає поза увагою вплив інших чинників та аспектів (географічних, соціально-демографічних, економічних тощо) на формування доходів та видатків бюджетів та співвідношень між ними, що не дозволяє говорити про належний рівень обґрунтованості чинної системи вирівнювання податкоспроможності бюджетів. Очевидний недолік наявного механізму вирівнювання податкоспроможності бюджетів закладений у формулі для визначення індексів податкоспроможності бюджетів: до розрахунків залучаються прогностичні показники доходів територіальних громад, що накладає на них відбиток суб'єктивності, до того ж порядок їх розрахунку не оприлюднений. Дискусійним лишаються також питання щодо базування розрахунків сум дотацій для бюджетів територіальних громад лише на одному податку – податку на доходи фізичних осіб. Не зважаючи на те, що саме зазначений податок формує лівову частину доходів за системою місцевих бюджетів, є непоодинокі випадки, коли така загальна тенденція не дотримується. Суттєво викривляє пропорції, за якими б мало проводитися горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів й вилучення найбільш податкоспроможного бюджету – бюджету Київської міської територіальної громади – з єдиної системи такого вирівнювання. Зрештою, негативно на формуванні доходів місцевих бюджетів, рівнях їх податкоспроможності позначиться ухвалене законодавцем рішення про переорієнтацію на період до 31 грудня року, в якому буде припинено чи скасовано воєнний стан, надходжень за податком на доходи фізичних осіб в частині податку у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими та особами рядового і начальницького складу до Державного бюджету. Зазначене свідчить про необхідність пошуку та обґрунтування шляхів подальшого удосконалення системи горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, у том числі з урахуванням обставин воєнного стану в Україні.

Повний текст статті доступний за посиланням: – Режим доступу: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/239>